

بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر احتمال پذیرش برگ تشخیص مالیات بر عملکرد شرکت‌ها توسط مؤدیان حقوقی شرق تهران

عنایت الله نجیب‌زاده استادیار اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.

میرناصر میرباقری هیر* استادیار اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۳

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۹

چکیده: گسترده شدن دخالت دولت در عرصه‌های اقتصادی- اجتماعی و در پی آن، گسترش تعهدات دولت، مخارج دولت را با روند صعودی مواجه نموده است. بنابراین برای تأمین مالی این مخارج، دولت‌ها از راه‌های مختلف، درآمدهای گوناگونی جمع‌آوری می‌کنند. یکی از مهم‌ترین راه‌های تأمین مخارج دولت، جمع‌آوری مالیات است. از مشکلات موجود در این زمینه وجود شکاف قابل توجه بین مالیات‌های برنامه‌ریزی شده و تحقق یافته می‌باشد. این مطالعه با هدف تحلیل عوامل مؤثر بر احتمال پذیرش برگ تشخیص مالیات از سوی مؤدیان حقوقی شرق تهران انجام گرفته است. نمونه آماری به تعداد ۳۱۰ نفر از روش کوکران تعیین گردید و داده‌های لازم با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از مدل رگرسیونی لاجیت استفاده شده است. نتایج برآورد الگوی لاجیت نشان داد که رابطه معناداری بین متغیرهای درآمد افراد، سطح تحصیلات و آموزش، سن افراد، وضعیت اشتغال جانبی افراد، میزان آگاهی از قوانین و مقررات مالیاتی، سابقه دریافت تسهیلات دریافتی، اندازه شرکت، حمایت‌ها و یارانه‌های دولت و وضعیت سوددهی با احتمال پذیرش برگ تشخیص مالیات از سوی مؤدیان حقوقی شرق تهران وجود دارد.

کلمات کلیدی: مالیات، مؤدیان حقوقی، مدل لاجیت

۱- مقدمه

یکی از عواملی که در راستای دستیابی به هدف رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی دارای نقش اساسی می‌باشد، توسعه بخش مالی هر کشور است. کشورهایی که از سیستم مالی توسعه‌یافته‌تر برخوردارند، از آن جهت که باعث می‌شوند اقتصاد مورد نظر توانایی تجربه نرخ‌های رشد بالاتر را داشته باشد، در مسیر رشد اقتصادی سریع‌تر قرار می‌گیرند (فلیچی و بخارایی، ۱۳۹۶).

امروزه نقش نظام مالیاتی کشورها در تعیین اهداف اجتماعی، اقتصادی و بودجه‌ای بر کسی پوشیده نیست. در بعد اجتماعی مهم‌ترین هدف وضع مالیات کاهش فاصله طبقاتی و توزیع مجدد درآمدها است، در حالی که هدف اقتصادی وضع مالیات، تثبیت نوسانات اقتصادی، تخصیص بهینه منابع بین بخش‌های مختلف و کمک به تسریع فرایند توسعه‌بخشی می‌باشد. به علاوه هدف بودجه‌ای وضع مالیات نیز تأمین مالی بودجه دولت بوده که از اهمیت زیادی برخوردار است.

در هر نظام اقتصادی، مالیات یکی از مهم‌ترین ارکان آن نظام محسوب می‌شود. گسترش و تنوع فعالیت‌های اقتصادی از یک سو و نقش روبه افزایش دولت‌ها از سوی دیگر، در جهت ایجاد و گسترش خدمات عمومی، تأمین اجتماعی و گسترش تعهدهای دولت در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی و تلاش در جهت تحقق رشد اقتصادی و توزیع عادلانه درآمد، پرداخت و دریافت مالیات را به مسأله مهم و تأثیرگذار تبدیل کرده است (فرامرزی و همکاران، ۱۳۹۴).

با نگاهی به تاریخ و روند اخذ مالیات در ایران، مشخص می‌گردد که تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، مالیات‌ها نقش چشمگیری در هدایت و تنظیم فعالیت‌های اقتصادی کشور نداشتند. وجود ذخایر عظیم نفتی و افزایش قیمت جهانی آن، به‌ویژه در دهه ۵۰، موجب افزایش درآمدهای ارزی ناشی از صادرات نفت و کاهش توجه به درآمدهای مالیاتی گردید. اما پس از انقلاب شرایط به طور کامل دگرگون شد. تحمیل جنگ به ایران،

استخراج و صدور نفت ایران را با مشکل مواجه کرد و تحریم‌های اقتصادی نیز فروش آن را بیش از پیش مشکل ساخت (اسلامی‌نیا، ۱۳۹۲).

با توجه به مقایسه این منبع مهم تأمین مالی با سایر منابع می‌توان گفت هر چه سهم مالیات‌ها در تأمین مخارج دولت بیشتر باشد، از آثار نامطلوب اقتصادی کاسته می‌شود. در کشورهای پیشرفته بر خلاف کشورهای درحال توسعه که مالیات‌ها نقش ناچیزی در اقتصاد دارند، تقریباً تمامی مخارج دولت از این طریق تأمین می‌شود.

مالیات بر عملکرد یا همان مالیات بر درآمد به انواعی از مالیات گفته می‌شود که مؤدیان مالیاتی پس از تنظیم مبالغ سود و زیان شرکت مذکور در یک دوره مالی به میزان ۲۵ درصد از آن را که طبق ماده قانونی مشخص شده، در موعد مقرر به حساب سازمان امور مالیاتی واریز می‌نمایند. وجود نظام مالیاتی کارآمد و مؤثر منجر به افزایش نسبت درآمد مالیاتی به تولید ناخالص داخلی و کاهش اقتصاد پنهان و زیرزمینی خواهد شد. بنابراین یکی از راه‌های افزایش درآمدهای مالیاتی شفاف‌سازی نیمه پنهان اقتصاد کشور می‌باشد. مطالعات مختلف نشان می‌دهد درآمدهای مالیاتی در ایران به اندازه ظرفیت مالیاتی اقتصاد نیست و ضرورت تلاش دولت برای اصلاح نظام مالیاتی و جلوگیری از رشد و گسترش اقتصاد بخش غیررسمی و افزایش امنیت اقتصادی بیش از پیش احساس می‌شود.

در یک نظام مالیاتی برگ تشخیص مالیات که نام دیگر آن، نامه برگ ارزیابی مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی انفرادی بوده، در حقیقت اظهارنظر اداره امور مالیاتی، نسبت به مالیات مؤدی، بر اساس رسیدگی‌های صورت گرفته است و برای انواع مالیات از قبیل عملکرد، حقوق و غیره به صورت جداگانه صادر می‌شود.

امروزه اقتصاد کشور با توجه به محدود شدن فروش نفت و کاهش قیمت آن در عرصه معاملات بین‌المللی با کاهش درآمدهای نفتی مواجه شده که این موضوع از گذشته تا به اکنون در مقاطع مختلف زمانی مشاهده شده

بودن، فرهنگ و هنجارهای اجتماعی در سطح کشور بر میزان تمکین مالیاتی مؤثر بوده است.

امپونسا و آدیو^۴ (۲۰۱۷)، در مطالعه‌ای اثرات عوامل جمعیت‌شناختی بر تمکین مالیاتی در کشور غنا را مورد بررسی قرار داده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان دادند که متغیرهای محل سکونت، وضعیت اشتغال، جنسیت، نوع کسب و کار، سن، تحصیلات و تعداد افراد خانوار از عوامل اثرگذار بر تمکین مالیاتی می‌باشند.

گوزل^۵ و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیر متغیرهای ادراک عدالت مالیاتی و اعتماد به دولت بر تمکین مالیاتی در ترکیه پرداختند. در این مطالعه ۳۹۲ متخصص حسابداری مستقل در ترکیه به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند و داده‌های به‌دست آمده با استفاده از تحلیل همبستگی، عاملی و رگرسیونی، بررسی شدند. یافته‌های به‌دست آمده با استفاده از این تحلیل‌ها آشکار کردند که یک رابطه مثبت و معنادار بین اعتماد به دولت با تمکین مالیاتی از طریق (میانجیگری) ادراک عدالت مالیاتی، وجود دارد، یک رابطه مثبت و معنادار اعتماد به دولت در مورد تمکین مالیاتی وجود دارد و یک رابطه مثبت و معنادار بین اعتماد به دولت و درک عدالت مالیاتی وجود دارد.

گارسیا و همکاران (۲۰۲۰)، در مطالعه‌ای به بررسی اثرات رسمی و غیررسمی اطلاعات بر تمکین مالیاتی پرداختند. نتایج حاصل از مدل‌های اقتصادسنجی نشان داد که تمکین مالیاتی از پایداری بالایی برخوردار است. در صورتی که میزان فرار مالیاتی گذشته ابلاغ شود، میزان پایداری بالاتر است. افرادی که فرار مالیاتی داشته‌اند احتمال فرار بیشتر دارند و افرادی که تمکین نموده‌اند احتمال تمکین بیشتری دارند.

است. این مشکل باعث ایجاد تنگناهای درآمدی در بودجه کشور شده است. یکی از درآمدهای مهم جایگزین، درآمدهای مالیاتی، به خصوص مالیات بر درآمد می‌باشد. سیاست‌گذاران به دنبال دستیابی به درآمدهای مالیاتی حداکثری با حداقل فشار بر افراد جامعه می‌باشند. برای محقق شدن درآمد مالیاتی حداکثری عناصر مختلفی همچون قوانین و مقررات مالیاتی، خصوصیات مؤدیان مالیاتی، فرهنگ مالیاتی و... مؤثر می‌باشند. در سال‌های اخیر بین درآمدهای مالیاتی برنامه‌ریزی شده با تحقق یافته شکاف وجود داشته است که چنین چیزی از نشأت گرفته از عناصر ذکرشده همچون ویژگی‌های مؤدیان مالیاتی می‌باشد. بر همین اساس تحقیق حاضر با هدف تحلیل عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر احتمال پذیرش برگ تشخیص مالیات بر عملکرد شرکت‌ها توسط مؤدیان حقوقی شرق تهران انجام می‌گیرد.

۲- پیشینه تحقیق

الف) پژوهش‌های خارجی

فلد و فری^۱ (۲۰۰۷)، بیان می‌دارند که تمکین مالیاتی به عنوان یک مشکل اساسی برای اکثر مراجع مالیاتی قابل مشاهده است و هماهنگی متقابل بین مالیات دهنده و اداره امور مالیاتی باعث می‌گردد سطح تمکین مالیاتی مالیات دهنده افزایش یابد.

چن^۲ (۲۰۱۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر سوابق کیفی بر رضایت مالیات‌دهنده از سیستم‌های آنلاین ثبت مالیاتی پرداخته است. نتایج حاصل از روش معادلات ساختاری نشان داد که سوابق کیفی در سطح بالایی بر رضایت مالیات دهنده از سیستم ثبت مالیات آنلاین اثرگذار می‌باشد.

آلم^۳ و همکاران (۲۰۱۷)، در پژوهشی فرهنگ و تمکین مالیاتی را در آمریکا و ایتالیا مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان دادند که افشای کامل، محرمانه

^۴ - Amponsah and Adu

^۵ - Güzel

^۶ - Garciaa

^۱ - Feld and Frey

^۲ - Chen

^۳ - Alm

و قطعی در استان‌های آذربایجان شرقی، غربی و شرق و جنوب تهران پرداختند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از آزمون t و آزمون لوین استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که اجرای حسابرسی مالیاتی تأثیری بر رابطه بین مالیات ابرازی و تشخیصی و همچنین رابطه بین مالیات ابرازی و قطعی در شرکت‌هایی که حسابرسی شده‌اند ندارد.

ایمانی خوشخو و مستوفیان (۱۳۹۷)، ارتقای فرهنگی و تأثیر آن بر گسترش چتر مالیاتی و شناسایی مؤدیان جدید را مورد مطالعه قرار داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که هنجارهای فرهنگی، ارزش‌های اجتماعی و میزان فساد اداری و مالی به ترتیب بیشترین میزان تأثیر را بر توسعه چتر مالیاتی دارند.

موسوی و سالاری (۱۳۹۸) در تحقیقی به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر نرخ موثر مالیاتی با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گری کیفیت راهبری شرکتی پرداختند. جامعه آماری غربالگری شده پژوهش طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۶ شامل ۱۲۱ شرکت می‌باشد. برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون خطی چندمتغیره بر اساس روش داده‌های ترکیبی استفاده شده است. یافته‌ها حاکی از این است که کیفیت حسابرسی بر نرخ مؤثر مالیاتی تأثیر منفی معناداری دارد و همچنین کیفیت راهبری شرکتی باعث تضعیف رابطه بین کیفیت حسابرسی و نرخ مؤثر مالیاتی می‌شود.

سنجرائی (۱۳۹۹) در تحقیقی به بررسی تأثیر پیاده‌سازی حسابرسی مالیاتی مبتنی بر ریسک بر کارایی حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در تهران پرداخت. جامعه آماری این پژوهش عبارت است از: رؤسای حسابرسی داخلی تمامی شرکت‌های خصوصی و عمومی و دولتی، مالی و غیرمالی بورسی که دارای واحد حسابرسی داخلی می‌باشد که از طریق جدول مورگان تعداد ۱۸۱ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند. روش پژوهش از نوع توصیفی پیمایشی با رویکرد

ثینگ و چانگ^۱ (۲۰۲۰) در تحقیقی به بررسی عوامل تعیین‌کننده قصد انطباق مالیاتی با تمرکز بر نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده پرداختند. هفت عامل تعیین‌کننده برای مطالعه قصد انطباق مالیاتی ایجاد شد: روحیه مالیاتی، انصاف مالیاتی و اعتماد به دولت و قدرت درک شده، پیچیدگی مالیاتی، اطلاعات مالیاتی و آگاهی مالیاتی. برای بررسی این عوامل تعیین‌کننده، نویسندگان داده‌های نظرسنجی را از ۴۰۲ پاسخ‌دهنده در پنوم پن در آگوست ۲۰۱۶ جمع‌آوری کردند. تحلیل عاملی اکتشافی و آزمون آلفای کرونباخ برای بررسی اعتبار و پایایی مجموعه داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت و یک مدل رگرسیون لجستیک منظم انجام شد. آزمون فرضیه‌ها نتایج تأیید می‌کند که روحیه مالیاتی، انصاف مالیاتی و پیچیدگی مالیاتی از نظر آماری تأثیر معنی‌داری بر قصد تمکین مالیاتی شهروندان دارند، در حالی که قدرت اختیارات، اعتماد به دولت، اطلاعات مالیاتی و آگاهی مالیاتی رابطه آماری معنی‌داری نشان ندادند.

ب) پژوهش‌های داخلی

امیرکبیری و همکاران (۱۳۹۶)، در مطالعه‌ای عوامل مؤثر بر پذیرش مالیات الکترونیکی توسط مؤدیان مالیاتی شهر تهران را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین کنترل رفتاری و پذیرش خدمات الکترونیکی رابطه همبستگی متوسطی وجود دارد. همچنین بین ادراک از سهولت و پذیرش خدمات مالیات الکترونیک رابطه همبستگی قوی وجود دارد. علاوه بر این بین امنیت و پذیرش خدمات مالیات الکترونیک رابطه همبستگی متوسطی وجود دارد. در آخر اینکه بین سرعت و پذیرش خدمات مالیات الکترونیک و بین خدمات حمایتی مشتریان و پذیرش خدمات مالیات الکترونیک رابطه همبستگی قوی وجود دارد.

ملکیان و فرزاد (۱۳۹۶)، در تحقیقی به بررسی تأثیر حسابرسی مالیاتی بر رابطه بین مالیات ابرازی، تشخیصی

^۱ Taing & Chang

درخواست و توسط مدیریت واحدهای تجاری به اجرا در می‌آید (دسای و دارماپالا^۱، ۲۰۰۹).

باتوجه به این‌که اخذ مالیات از دیرباز برای دولت‌ها امری اجتناب‌ناپذیر بوده است، می‌توان گفت هر دولتی در هر مقطع زمانی با هدف رفع نیازهای جامعه و تأمین مالی هزینه‌ها به روش‌های مختلف اقدام به وصول مالیات نموده و امروزه نیز تعیین و وصول مالیات با اهمیتی به مراتب بیشتر از گذشته مورد نظر متولیان امور می‌باشد. بر همین اساس، مالیات فقط از جنبه حقوقی مورد توجه قرار نمی‌گیرد، بلکه به‌عنوان یک عنصر اقتصادی-اجتماعی مورد توجه قرار دارد و سیاست مالیاتی یکی از سیاست‌های مهم مالی دولت‌ها محسوب می‌شود و وصول مالیات در راستای اجرای این سیاست‌ها در چارچوب نظام مالیاتی میسر می‌گردد. بنابراین رعایت صحیح نظام مالیاتی هنگامی ممکن می‌شود که مؤدی مالیاتی قبل از هر چیز، نظام مالیاتی را درک نماید تا خود را ملزم به رعایت قوانین و مقررات مالیاتی، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های صادرشده بداند. همچنین مأمور تشخیص و وصول مالیات می‌بایست خورد را مکلف و ملزم به رعایت و اجرای دقیق قوانین و روش‌های اصولی مبتنی بر عدالت مالیاتی بداند.

۴- روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه پژوهش، توصیفی پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق مؤدیان حقوقی مالیات اداره کل امور مالیاتی شرق تهران طی بازه زمانی ۶ ماهه دوم سال ۱۳۹۷ می‌باشد. در این مطالعه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران حجم نمونه به تعداد ۳۱۰ نفر تعیین گردید. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی در دسترس استفاده شده است. ابزار لازم برای جمع‌آوری داده‌ها جهت دستیابی به اهداف مورد نظر، پرسشنامه بوده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده گردیده است که در قسمت استنباطی، مدل

کاربردی می‌باشد. نتایج تحقیق نشان داد پیاده‌سازی نظام حسابرسی مالیاتی مبتنی بر ریسک بر کاهش اشتباهات انسانی ممیزی، کاهش هزینه حسابرسی مالیاتی، کارایی و اثربخشی بیشتر سرمایه انسانی و کاهش فساد احتمالی در روابط بین ممیز و مودی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بارزمان و ستایش (۱۴۰۰) در تحقیقی به بررسی ارائه الگوی بهینه مبنای محاسبه مالیات پرداختند. جامعه آماری شامل اطلاعات مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۷۶ الی ۱۳۹۵ است. نتایج پژوهش نشان می‌دهند در صورت استفاده از روش جدید محاسبه مالیات، باید در هر سال از نرخ منحصربه‌فرد گروه صنایع استفاده کرد؛ بدین معنی که نرخ مالیات هر گروه صنعت از سالی به سال دیگر براساس نرخ تورم و وضعیت اقتصادی متفاوت خواهد بود. همچنین، روش جدید انتفاع دولت از منابع مالیاتی را افزایش می‌دهد.

۳- مبانی نظری

مالیات به مثابه یک نوع هزینه اجتماعی است که آحاد یک ملت در راستای بهره‌وری از امکانات و منابع یک کشور موظفند آن را پرداخت نمایند تا توانائی‌های جایگزینی این امکانات و منابع فراهم شود. مالیات در واقع انتقال بخشی از درآمدهای جامعه به دولت و یا بخشی از سود فعالیت‌های اقتصادی است که نصیب دولت می‌گردد زیرا ابزار و امکانات دستیابی به درآمد و سودها را دولت فراهم ساخته است. برای پرداخت مالیات دو نگرش وجود دارد، نگرش اول روی دو اصل داوطلبانه بودن مالیات و مشروط بودن آن به استفاده افراد از خدمات دولتی می‌باشد. نگرش دوم به اصول اجباری بودن و بلاشرط بودن آن تأکید می‌کند. که امروزه نگرش مطرح در حکومت‌ها جهت اخذ مالیات از مردم، نگرش اجباری و بلاشرط بودن آن می‌باشد. بدین جهت که با پرداخت مالیات بخش قابل توجهی از ثروت اشخاص به دولت‌ها انتقال پیدا می‌کند، فعالیت‌هایی جهت تعدیل این انتقال منابع از طرف مالکان

^۱- Desai and Dharmapala

رابطه ۴ لگاریتم طبیعی گرفته شود، رابطه ۵ بدست می‌آید:

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = Z_i = \beta_0 + \sum \beta_i X_i \quad (5)$$

که در رابطه بالا X_i متغیر توضیحی مدل می‌باشد. در این مدل اثر نسبی هر یک از متغیرهای توضیحی بر روی احتمال پذیرش یا عدم پذیرش برگ تشخیص مالیات عملکرد، می‌باشد با دیفرانسیل‌گیری از مدل ۵ نسبت به متغیر توضیحی، به صورت رابطه ۶ قابل محاسبه است:

$$(6) \frac{dP_i}{dX_i} = \frac{\beta_i e^{Z_i}}{(1+e^{Z_i})^2}$$

از آنجایی که مدل لاجیت یک مدل واریانس ناهمسانی است بنابراین برای برآورد ضرایب آن روش حداقل مربعات معمولی (OLS)، کارایی ندارد و باید از روش حداکثر راست‌نمایی (ML) بهره گرفت. کشش پذیری متغیر توضیحی λ در مدل لاجیت را می‌توان از رابطه ۷ به دست آورد:

$$E = \frac{d(\beta_i X_i)}{dX_i} \cdot \frac{X_i}{\beta_i X_i} = \frac{e^{\beta_i X_i}}{(1+e^{\beta_i X_i})^2} - \beta_i \cdot \frac{X_i}{\beta_i X_i} \quad (7)$$

که کشش مربوط به هر متغیر توضیحی بیان می‌کند که تغییر یک درصدی در متغیر مستقل باعث تغییر چند درصدی در احتمال موفقیت متغیر وابسته می‌شود. با توجه به اینکه مقادیر ضرایب به دست آمده، ناشی از برآورد الگوی لاجیت، اثر نهایی متغیر مستقل را بر روی متغیر وابسته نشان نمی‌دهد، باید اثرات نهایی متغیرها بر روی احتمالات به دست آورده شده محاسبه شود. پس در الگوهای لاجیت به منظور بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر احتمالات پیش‌بینی شده متغیر وابسته یا برای انتخاب پیشنهادها متناوب دیگر، اثر نهایی یا احتمال نهایی محاسبه می‌شود.

گرسوونی لاجیت بوسیله نرم افزار Eviews^۹ برآورد گردیده است. مبنای الگوی لاجیت، توابع احتمال لاجیت است که به طور گسترده در الگوهای آماری مورد استفاده قرار می‌گیرد. استفاده از این روش به این دلیل است که در تحقیق حاضر متغیر وابسته مورد بررسی وضعیت پذیرش یا عدم پذیرش برگ تشخیص مالیات عملکرد می‌باشد که یک متغیر دو حالتی با مقادیر صفر و یک است. بر اساس مدل لاجیت احتمال (P_i) به صورت زیر بیان می‌شود:

$$P_i = E(Y = 1|X_i) = \frac{1}{1+e^{-(\beta_0+\sum \beta_i x_i)}} \quad (1)$$

که e پایه لگاریتم طبیعی بوده و برای راحتی کار می‌توان فرمول ۱ را به صورت فرمول ۲ بازنویسی نمود:

$$(2) \quad p_i = \frac{1}{1+e^{-Z_i}}$$

که در آن $X_i, Z_i = -(\beta_0 + \sum \beta_i X_i)$ متغیرهای توضیحی مورد نظر و β_i ضرایب مدل که می‌بایستی برآورد گردند. معادله ۲ بیانگر آن چیزی است که تحت عنوان تابع توزیع تجمعی لاجستیک معروف شده است. در این حالت همچنان که Z_i بین $-\infty$ تا $+\infty$ تغییر می‌کند P_i بین ۰ تا ۱ مقادیر خود را اختیار خواهد کرد. همچنین Z_i (شاخص واکنش) یک متغیر تصادفی است که احتمال وقوع متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند. اگر P_i یعنی احتمال پذیرش به وسیله رابطه $p_i = \frac{1}{1+e^{-Z_i}}$ بیان شده است. در این صورت $(1 - P_i)$ که احتمال عدم پذیرش خواهد بود مطابق فرمول ۳ می‌باشد:

$$(3) \quad 1 - P_i = \frac{1}{1+e^{Z_i}}$$

$$(4) \quad \frac{P_i}{1-P_i} = \frac{1+e^{-Z_i}}{1+e^{Z_i}} = e^{Z_i}$$

رابطه ۴ به‌طور ساده $\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right)$ نسبت احتمال حادثه مورد نظر بر آلترناتیو آن است که در اینجا احتمال وقوع پذیرش بر عدم پذیرش آن می‌باشد. حال چنان چه از

۵- یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

براساس نتایج آمار توصیفی آورده شده در جدول ۱، میانگین سنی پاسخ‌دهندگان ۳۹ سال به‌دست آمد که جمعیت میان‌سال به نظر می‌آید. میانگین مربوط به متغیر اندازه شرکت تقریباً برابر با ۶ نفر می‌باشد مطابق آنچه در جداول ارائه شده، بیشترین تعداد آماری مربوط به افراد با تحصیلات لیسانس به میزان حدود ۳۰ درصد و کمترین تعداد آماری مربوط به افراد با تحصیلات دکتری بوده است. شایان ذکر است که حدود ۲۸ درصد از پاسخ‌دهندگان زن و ۷۲ درصد مرد بوده‌اند.

بنابراین با استفاده از رابطه ۸ می‌توان اثرات نهایی متغیرها را بر روی احتمالات بدست آورد.

$$\left\{ \varphi[\mu_{j-1} - \beta x] - \frac{\partial \text{Prob}(Y_i=j|x)}{\partial x} = \varphi[\mu_{j-2} - \beta x] \right\} \times \beta \quad (۸)$$

برای نیکویی برازش در مدل‌های لاجیت از آماره‌هایی همچون ضریب تعیین مک فادن، آماره نسبت درست‌نمایی و معیار دقت پیش‌بینی الگو استفاده می‌شود.

جدول ۱- توزیع فراوانی سطح تحصیلات نمونه مورد مطالعه

سطح تحصیلات	زیردیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	دکتری	جمع
تعداد	۴۵	۷۱	۶۸	۹۴	۲۹	۳	۳۱۰
درصد	۱۴/۵۱	۲۲/۹۰	۲۱/۹۳	۳۰/۳۲	۹/۳۵	۰/۹۶	۱۰۰

بر اساس نتایج حاصل از تحقیق که در جدول ۲ نوشته شده است حدود ۷۱ درصد از نمونه آماری سابقه دریافت تسهیلات بانکی دارند و ۲۹ درصد تسهیلاتی از بانک دریافت ننموده‌اند.

جدول ۲- سابقه دریافت تسهیلات بانکی در حوزه‌های مختلف توسط نمونه مورد مطالعه

سابقه دریافت تسهیلات بانکی	دارد	ندارد	جمع
تعداد	۲۲۱	۸۹	۳۱۰
درصد	۷۱/۲۹	۲۸/۷۱	۱۰۰

یافته‌های استنباطی

الگوی رگرسیونی ۹ بیانگر مدل رگرسیونی تحقیق می‌باشد.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_8 X_8 + (\beta_9) X_9 + U$$

۷: وضعیت پذیرش برگ تشخیص مالیات عملکرد شرکت، (متغیر مجازی با ارزش یک برای مایل بودن جهت پذیرش برگ تشخیص و ارزش صفر برای مایل نبودن و اعتراض به برگ تشخیص).

X_1 : درآمد شرکت

X_2 : وضعیت سوددهی شرکت؛ این متغیر در الگوی رگرسیون لاجیت به‌صورت متغیر مجازی با ارزش یک برای شرکت‌های سودده و ارزش صفر برای شرکت‌های زیان‌ده نشان داده خواهد شد.

که در آن:

X_3 : سطح تحصیلات و آموزش فرد؛ متغیر تحصیلات به صورت متغیر رتبه‌بندی شده با ۶ رتبه در الگو لحاظ شده است که رتبه‌های یک تا شش به ترتیب مربوط به سطوح زیردیپلم، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکتری می‌باشد.

X_4 : اندازه شرکت؛ که از تعداد اعضای شرکت (برحسب نفر)، استفاده خواهد شد.

X_5 : سن فرد

X_6 : وضعیت اشتغال جانبی فرد؛ این متغیر در الگوی رگرسیون لاجیت به صورت متغیر مجازی با ارزش یک برای افراد دارای شغل جانبی و ارزش صفر برای فاقد شغل جانبی نشان داده خواهد شد.

X_7 : سابقه دریافت تسهیلات بانکی و داشتن بدهی؛ این متغیر در الگوی رگرسیون لاجیت به صورت متغیر مجازی با ارزش یک برای افرادی که سابقه دریافت

تسهیلات بانکی و داشتن بدهی‌های بانکی و ارزش صفر برای افرادی که قبلاً هیچ‌گونه تسهیلات بانکی دریافت نکرده‌اند.

X_8 : میزان آگاهی از قوانین در بخش مالیات؛ در پرسشنامه مدنظر با استفاده از طیف پنج تایی و طرح این سؤال از افراد که تا چه میزان نسبت به قوانین مالیاتی آگاهی دارید، سعی در جمع‌آوری این متغیر و تحلیل اثر آن بر متغیر وابسته مورد توجه قرار دارد.

X_9 : یارانه و حمایت‌های دولت

و همچنین β_0 : عرض از مبدأ، β_1 تا β_9 بیانگر ضرایب یا همان پارامترهای الگو و U نشان دهنده جمله خطای رگرسیون می‌باشند.

جدول ۳ ضرایب برآورد شده مدل رگرسیون لاجیت، معنی‌داری آن‌ها، با استفاده از آماره Z و همچنین اثر نهایی متغیرها را نشان می‌دهد.

جدول (۳) - نتایج برآورد ضرایب در الگوی لاجیت

متغیر	ضریب	خطای معیار	آماره Z	سطح احتمال	اثر نهایی
عرض از مبدأ	۰/۴۱۱	۰/۳۳۱	۱/۲۴۱	۰/۰۶۱۸	..
X_1 (درآمد شرکت)	۱/۲۴۲	۰/۳۲۹	۳/۷۷۴	۰/۰۰۰۴	۰/۲۶۷
X_2 (وضعیت سوددهی)	۰/۱۴۸	۰/۰۴۲	۳/۵۲۳	۰/۰۰۰۴	۰/۰۳۱
X_3 (سطح تحصیلات)	۰/۳۲۷	۰/۱۲۴	۲/۶۳۷	۰/۰۰۴۱	۰/۰۷۰
X_4 (اندازه شرکت)	-۰/۱۵۱	۰/۱۳۲	-۱/۱۴۳	۰/۰۷۳۱	-۰/۰۳۲
X_5 (سن)	-۰/۴۴۱	۰/۱۴۲	-۳/۱۰۵	۰/۰۰۰۸	-۰/۰۹۴
X_6 (وضعیت اشتغال)	۰/۳۴۵	۰/۱۱۷	۰/۹۴۸	۰/۰۰۳۰	۰/۰۷۴
X_7 (سابقه دریافت تسهیلات)	۰/۴۵۸	۰/۱۳۷	۳/۳۴۳	۰/۰۰۰۷	۰/۰۹۸
X_8 (آگاهی از قوانین مالیاتی)	۰/۷۴۲	۰/۸۴۱	۰/۸۸۲	۰/۰۹۱۴	۰/۱۵۹
X_9 (یارانه و حمایت‌های دولت)	۰/۴۸۱	۰/۱۲۹	۳/۷۲۸	۰/۰۰۰۶	۰/۱۰۳
۰/۲۱۵: ضریب اثر نهایی		۰/۷۲۱	Mc Faden R : Squared		

با توجه به اینکه مقادیر ضرایب رگرسیون به دست آمده، اثر نهایی متغیر مستقل را بر روی متغیر وابسته نشان نمی‌دهد، با استفاده از رابطه زیر اثرات نهایی متغیرها

بر روی احتمالات به دست آورده شده است. در الگوهای لاجیت به منظور بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر احتمالات پیش بینی شده متغیر وابسته و یا برای انتخاب

پیشنهادهای متناوب دیگر، اثر نهایی یا احتمال نهایی محاسبه می‌شود. با استفاده از رابطه ۱۰ می‌توان اثرات نهایی متغیرها را بر روی احتمالات بدست آورد.

$$\{\phi[\mu_{j-1} - \beta x] - \frac{\partial \text{Prob}(Y_i=j|x)}{\partial x} = (10) \phi[\mu_{j-2} - \beta x] \} \times \beta$$

با توجه به آنکه مقدار محاسبه شده برای ضریب اثر نهایی در جدول ۳، معادل ۰/۲۱۵ می‌باشد، با ضرب کردن این مقدار در ضرایب رگرسیونی به‌دست آمده برای متغیرها می‌توان اثر نهایی متغیرهای مستقل الگو بر متغیر وابسته و به عبارت دیگر احتمال کشش‌پذیری را تعیین کرد. ستون آخر در جدول ۳ اثر نهایی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را نشان می‌دهد.

مقادیر برآورد شده بیانگر آن است که:

- با افزایش یک واحد در درآمد شرکت (X1) احتمال تمکین به برگ تشخیص از طرف مؤدی مالیاتی ۰/۲۶۷ افزایش می‌یابد که رابطه مثبت بین درآمد افراد و احتمال تمکین به برگ تشخیص توسط افراد را نشان می‌دهد. شایان ذکر است که این رابطه مثبت در سطح ۵ درصد معنادار می‌باشد.

- بین دو متغیر وضعیت سوددهی شرکت (X2) به عنوان متغیر مجازی با احتمال تمکین به برگ تشخیص، رابطه مستقیم وجود دارد. بدین مفهوم که چنانچه شرکت، در سال مالی سود داشته باشد، احتمال بیشتری نسبت به تمکین به برگ تشخیص را دارد. با این توضیح که ضریب فوق در سطح ۵ درصد معنادار می‌باشد.

- با افزایش یک درجه در سطح تحصیلات افراد (X3)، احتمال تمکین به برگ تشخیص ۰/۰۷ افزایش می‌یابد که رابطه مثبت بین سطح تحصیلات افراد و احتمال تمکین به برگ تشخیص را نشان می‌دهد. این رابطه مثبت در سطح ۵ درصد معنادار می‌باشد.

- با افزایش یک واحد در اندازه شرکت (X4)، احتمال تمکین به برگ تشخیص ۰/۰۳۲ کاهش می‌یابد که

رابطه منفی بین اندازه شرکت و احتمال تمکین به برگ تشخیص را نشان می‌دهد. این رابطه بیانگر این مطلب است که شرکت‌های با اشتغال بالاتر انگیزه کمتری جهت تمکین به برگ تشخیص دارند. این رابطه مثبت در سطح ۱۰ درصد معنادار می‌باشد.

- با افزایش یک واحد در سن افراد (X5)، احتمال تمکین به برگ تشخیص ۰/۰۹۴ کاهش می‌یابد که رابطه منفی بین سن افراد و احتمال تمکین به برگ تشخیص توسط افراد را نشان می‌دهد. این رابطه منفی در سطح ۵ درصد معنادار می‌باشد.

- بین دو متغیر وضعیت اشتغال جانبی (X6) و احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم وجود دارد. بدین مفهوم که چنانچه فرد، شاغل در هر یک از بخش‌های دولتی، خصوصی و غیره باشد، انگیزه بیشتری نسبت به احتمال تمکین به برگ تشخیص را دارد. ضریب فوق در سطح ۵ درصد معنادار می‌باشد.

- بین دو متغیر سابقه دریافت تسهیلات بانکی در حوزه‌های مختلف (X7) به عنوان متغیر مجازی و احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم وجود دارد. به عبارتی چنانچه فرد، سابقه دریافت تسهیلات بانکی داشته باشد، احتمال بیشتری نسبت به تمکین به برگ تشخیص را دارد. این ضریب در سطح ۵ درصد معنادار می‌باشد.

- بین دو متغیر میزان آگاهی از قوانین و مقررات مالیات (X8) و احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم وجود دارد. به عبارتی هر چه اطلاعات شفاف و دقیق‌تری از ناحیه نظام مالیاتی وجود داشته باشد، انگیزه بیشتری نسبت به پذیرش و یا احتمال تمکین به برگ تشخیص وجود دارد. ضریب مذکور در سطح ۵ درصد معنادار است.

- بین دو متغیر میزان حمایت‌ها و یارانه‌های دولتی به بخش شرکت‌ها (X9) و احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم وجود دارد. با این مفهوم که هر چه حمایت‌های دولت بیشتر باشد، انگیزه بیشتری نسبت

نیست؛ بنابراین از شاخص‌های دیگری به منظور بررسی خوبی برازش مدل استفاده می‌شود که در جدول ۴ برخی از آنها مورد اشاره قرار گرفته است:

به پذیرش برگ تشخیص وجود دارد. ضریب فوق در سطح ۱۰ درصد معنادار می باشد.
در رگرسیون لاجیت با توجه به اینکه ضریب تعیین معمولی برای نشان دادن خوبی برازش مدل مناسب

جدول ۴- شاخص‌های خوبی برازش الگو

شاخص	مقدار	احتمال
<i>McFadden R- squared</i>	۰/۷۲۱	
<i>LR statistic</i>	۱۲۰/۸۳۶	۰/۰۰
<i>H-L</i>	۱۵/۹۹۹	۰/۰۷۲
<i>Sp</i>	۰/۸۲۵	

مقدار این آماره برابر ۱۵/۹۹ و احتمال آن بزرگتر از ۰/۰۵ می‌باشد. پس در این جا فرض صفر پذیرفته می‌شود که حاکی از صحت تعیین مدل است.

معیار دقت پیش‌بینی الگو یکی دیگر از شاخص‌های خوبی برازش الگوی لاجیت می‌باشد به‌طوری که روشن می‌کند مدل چند درصد از عوامل را در گروه خود قرار داده است و در واقع دقت الگو برای پیش‌بینی چه میزان می‌باشد. میزان شاخص در حدود ۸۲ درصد برآورد می‌گردد که عدد قابل قبولی برای قدرت پیش‌بینی الگوی لاجیت محسوب می‌شود.

براساس نتایج به‌دست آمده آماره ضریب تعیین مک‌فادن (Mc Fadden R-square) شبیه آماره ضریب تعیین در رگرسیون خطی است و مقدار آن بین صفر و یک تغییر می‌نماید (در اینجا مساوی ۰/۷۲۱) و خوبی برازش مدل را اندازه‌گیری می‌نماید مقدار محاسبه شده با توجه به تحقیقات مشابه برای مدل رگرسیون لاجیت عدد قابل قبولی می‌باشد.

آماره LR دارای توزیع کای دو است و برای آزمون فرضیه بی‌اثر بودن متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته به‌کار می‌رود. به عبارت دیگر در این آزمون فرضیه مساوی صفر بودن تمامی ضرایب متغیرهای مستقل در مقابل مخالف صفر بودن آنها آزمون می‌شود. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، احتمال این آماره برابر صفر و در نتیجه کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و نشان‌دهنده این است که فرض صفر مبنی بر بی‌اثر بودن متغیرهای مستقل رد شده و در نتیجه کل رگرسیون معنی‌دار می‌باشد.

آزمون دیگر برای خوبی برازش مدل رگرسیونی، آزمون هاسمر- لمشو^۱ (*H-L*) است. در این آزمون معناداری کلی ضرایب رگرسیون از طریق مقایسه مقدار پیش‌بینی شده و واقعی متغیر وابسته در گروه‌های مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود

^۱ - Hosmer-Lemeshow

۶- نتیجه‌گیری

این تحقیق با هدف تحلیل عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر احتمال پذیرش برگ تشخیص مالیات بر عملکرد شرکت‌ها توسط مؤدیان حقوقی شرق تهران انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق مؤدیان حقوقی مالیات اداره کل امور مالیاتی شرق تهران طی بازه زمانی ۶ ماهه دوم سال ۱۳۹۷ می‌باشد. در این مطالعه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران حجم نمونه به تعداد ۳۱۰ نفر تعیین گردید. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی در دسترس استفاده شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها جهت دستیابی به اهداف مورد نظر، از ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده گردیده‌است که در قسمت استنباطی، مدل گرسیونی لاجیت بوسیله نرم افزار Eviews^۹ برآورد شده است.

نتایج آمار توصیفی نشان داد که میانگین سنی پاسخ‌دهندگان ۳۹ سال بوده که جمعیت میان‌سالی به نظر می‌آید. میانگین مربوط به متغیر اندازه شرکت تقریباً برابر با ۶ نفر می‌باشد، از لحاظ تحصیلات بیشترین تعداد مربوط به افراد با تحصیلات لیسانس به میزان حدود ۳۰ درصد و کمترین تعداد مربوط به افراد با تحصیلات دکتری بوده است. همچنین حدود ۲۸ درصد از پاسخ‌دهندگان زن و ۷۲ درصد مرد بوده‌اند.

نتایج آمار استنباطی نشان داد که کلیه متغیرهای موجود در مدل دارای اثر معناداری بر متغیر وابسته بوده‌اند. رابطه مثبت و معنادار بین درآمد افراد و احتمال تمکین به برگ تشخیص توسط افراد نشان می‌دهد که مؤدیان با درآمد بالاتر از احتمال تمکین به برگ تشخیص بالاتری برخوردارند. بین دو متغیر وضعیت سوددهی شرکت و احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. می‌توان گفت افزایش درآمد و سوددهی باعث ایجاد انگیزه در مؤدیان مالیاتی برای تمکین به پذیرش برگ تشخیص می‌گردد. در مورد رابطه

مثبت و معنادار بین سطح تحصیلات افراد و احتمال تمکین به برگ تشخیص می‌توان بیان کرد که افراد با تحصیلات بالاتر از اهمیت مالیات و نقش آن در تحرک فعالیت‌های اقتصادی و مالی آگاهی بیشتری دارند و لذا احتمال تمکین به برگ تشخیص مالیات در آنها افزایش می‌یابد. رابطه منفی و معنادار بین اندازه شرکت و تمکین به برگ تشخیص بیانگر این مطلب است که شرکت‌های با اشتغال بالاتر انگیزه کمتری جهت تمکین به برگ تشخیص دارند. می‌توان اظهار نمود که یکی از دلایل وجود رابطه عکس، تعدد افراد و پراکندگی نظرات در تصمیم‌گیری‌ها می‌باشد. رابطه منفی بین سن افراد و احتمال تمکین به برگ تشخیص توسط افراد نشان می‌دهد که افراد جوان‌تر تمایل بیشتری به تمکین به برگ تشخیص دارند.

بین دو متغیر وضعیت اشتغال جانبی و احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه معنادار مستقیم وجود دارد. می‌توان گفت که اشتغال جانبی، درآمد فرد را افزایش داده که این به نوبه خود باعث افزایش تمکین به برگ تشخیص می‌شود. متغیر سابقه دریافت تسهیلات بانکی در حوزه‌های مختلف با احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم معناداری دارد. شاید چنین چیزی نقدینگی در دسترس را افزایش داده که در نهایت منجر به افزایش توانایی مالی شده که پیامد آن تمکین به برگ تشخیص می‌باشد. بین دو متغیر میزان آگاهی از قوانین و مقررات مالیات و احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم معناداری وجود دارد. بدین مفهوم که هر چه اطلاعات شفاف و دقیق‌تری از ناحیه نظام مالیاتی وجود داشته باشد، اعتماد و اطمینان بیشتری ایجاد شده و براین اساس انگیزه بیشتری نسبت به پذیرش و یا احتمال تمکین به برگ تشخیص وجود دارد. متغیر میزان حمایت‌ها و یارانه‌های دولتی به بخش شرکت‌ها با احتمال تمکین به برگ تشخیص رابطه مستقیم معناداری دارد. به عبارتی هر چه حمایت‌های دولت بیشتر باشد، انگیزه بیشتری نسبت به پذیرش برگ تشخیص وجود دارد. می‌توان گفت چنین

و شرق و جنوب تهران. نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۹(۳۳)، ۵۱-۶۴.

موسوی، محمد؛ سالاری اسکری، جواد. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر نرخ مؤثر مالیاتی با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گری کیفیت راهبری شرکتی. دومین همایش تدبیر مدیریت، حسابداری و اقتصاد در توسعه پایدار.

Alm, J., Bernasconi, M., Laury, S., Lee, D. J., & Wallace, S. (2017). Culture, compliance, and confidentiality: Taxpayer behavior in the United States and Italy. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 140, 176-196.

Amponsah, S., & Adu, K. O. (2017). Socio-demographics of tax stamp compliance in upper Denkyira east municipal and upper Denkyira west district in Ghana. *International Journal of Law and Management*, 59(6), 1315-1330.

Chen, C. W. (2010). Impact of quality antecedents on taxpayer satisfaction with online tax-filing systems—An empirical study. *Information & Management*, 47(5-6), 308-315.

Desai, M. A., & Dharmapala, D. (2009). Earnings management, corporate tax shelters, and book-tax alignment. *National Tax Journal*, 62(1), 169-186.

Feld, L. P., & Frey, B. S. (2007). Tax compliance as the result of a psychological tax contract: The role of incentives and responsive regulation. *Law & Policy*, 29(1), 102-120.

Garcia, F., Opromolla, L. D., Vezzulli, A., & Marques, R. (2020). The effects of official and unofficial information on

حمایت‌هایی توانایی را در ابعاد مختلف تقویت نموده و باعث ایجاد انگیزه برای تمکین به برگ تشخیص می‌گردد.

۷- منابع

اسلامی‌نیا، حمیده. (۱۳۹۲). *نظام مالیاتی ایران*. رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز. امیرکبیری، علیرضا؛ برزگر، بهروز؛ موسوی، سید مجتبی. (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر پذیرش مالیات الکترونیکی توسط مؤدیان مالیاتی. *فصلنامه مدیریت کسب‌وکار*، ۹(۳۵)، ۱۴۱-۱۵۸.

ایمانی خوشخو، محمدحسین؛ امیرمستوفیان، طیه. (۱۳۹۷). ارتقای فرهنگی و تأثیر آن بر گسترش چتر مالیاتی و شناسایی مؤدیان جدید. *نشریه پژوهشنامه مالیات*، ۲۶(۳۷)، ۱۱۷-۱۴۶.

بارزمان، منصور؛ ستایش، محمدحسین. (۱۴۰۰). ارائه الگوی بهینه مبنای محاسبه مالیات. *نشریه پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۳(۲)، ۱-۱۸.

سنگرانی، طوبی. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر پیاده‌سازی حسابرسی مالیاتی مبتنی بر ریسک بر کارایی حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در تهران، ۴(۱۴)، ۱۳۹-۱۵۹.

فرامرزی، ایوب؛ دشتبان فاروجی، مجید؛ حکیمی پور، نادر، علیپور، صادق؛ جباری، امیر. (۱۳۹۴). بررسی رابطه مالیات و رشد اقتصادی، مطالعه موردی ایران و کشورهای عضو اوپک و سازمان همکاری‌های اقتصادی (OPEC) و (OECD)، *فصلنامه اقتصاد مالی*، ۹(۳۲)، ۱۰۳-۱۲۲.

فلیحی، نعمت؛ بخارایی، ریحانه. (۱۳۹۶). بررسی اثر عمق مالی بر رشد اقتصادی در ایران، *فصلنامه اقتصاد مالی*، ۱۱(۳۸)، ۶۳-۸۰.

ملکیان، اسفندیار؛ فرزاد، سرو. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر حسابرسی مالیاتی بر رابطه بین مالیات ابرازی، تشخیصی و قطعی در استان‌های آذربایجان شرقی، غربی

tax compliance. *Journal of Economic Psychology*, 78, 102265.

Güzel, S. A., Özer, G., & Özcan, M. (2019). The effect of the variables of tax justice perception and trust in government on tax compliance: The case of Turkey. *Journal of behavioral and experimental economics*, 78, 80-86.

Taing, H. B., & Chang, Y. (2021). Determinants of tax compliance intention: Focus on the theory of planned behavior. *International journal of public administration*, 44(1), 62-73.